

Sporcu Eğitiminde Sanatın Gücü: Görsel İletişim ve Görsel Algı Becerilerinin Geliştirilmesi

Menduha Satır Kayserili¹,
Muhammet Emin Kayserili²

Özet

Görsel algı ve görsel iletişim becerileri, sporcuların çevresel uyaranları hızlı ve doğru biçimde yorumlamaları, motor karar süreçlerini etkin şekilde yönetmeleri ve performanslarını optimize etmeleri açısından temel bilişsel bileşenler arasında yer almaktadır. Spor ve spor eğitimi alan bireylerde bu becerilerin geliştirilmesi, yalnızca fiziksel antrenmanlarla sınırlı kalmamakta; çok yönlü ve disiplinlerarası eğitim yaklaşımlarını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda sanat eğitimi uygulamaları, bireylerin görsel farkındalık, estetik duyarlılık, dikkat, odaklanma ve görsel bellek gibi üst düzey algısal süreçlerini destekleyen etkili bir eğitim alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu bölümde, sanat eğitiminin sporcu ve spor eğitimi alan bireylerin görsel iletişim dili ve görsel algı becerilerinin gelişimine olan katkıları kuramsal ve uygulamalı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Görsel sanatlar temelli etkinliklerin, sporcuların oyun okuma, hareket analizi ve beden dili farkındalığını artırarak sportif performans ve iletişim süreçlerine olumlu yansımaları tartışılmaktadır. Sonuç olarak, spor eğitim programlarına sanat eğitimi uygulamalarının entegre edilmesinin, sporcuların bilişsel, algısal ve iletişimsel yeterliklerini bütüncül bir yaklaşımla geliştiren önemli ve gerekli bir eğitim stratejisi olduğu vurgulanmaktadır.

Giriş

Spor, bireylerin yaşamı boyunca fiziksel aktiviteye katılmasını, temel motor beceriler geliştirmesini ve zihinsel, psiko-sosyal davranışlar edinmesini destekleyen, aynı zamanda kazanılmış davranışların belirli kurallar

- 1 Aratürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, ORCID: 0000-0003-0899-1569, menduha.satir@atauni.edu.tr
- 2 Aratürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, ORCID: 0000-0003-3072-2357, m.eminkayserili@atauni.edu.tr

çerçevesinde uygulanmasını içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Murathan & Orak, 2017). Sporun birleştirici ve bütünleştirici niteliğinin yanı sıra farklı bilim alanlarıyla kurduğu çok yönlü ilişkiler, onu bireyler açısından vazgeçilmez bir disiplin haline getirmiştir (Adıgüzel, Adıgüzel & İlbaş, (2021). Nitekim bireyler, erken yaşlardan itibaren yaşamın ilerleyen dönemlerine kadar; eğitim-öğretim süreçlerinde, iş yaşamında ve genel olarak günlük hayatlarında spor olgusunu sürekli olarak yaşamlarının bir parçası hâline getirmişlerdir (Yazıcı ve Özdemir, 2023). Spor, beden ve ruh sağlığı, zihni ve ahlaki gelişim, olgunlaşma ve sosyalleşme, kişilik ve algı gelişimi, kendine güven ve statü sahibi olma gibi konularda bireye ciddi katkılar sunmaktadır (Yazıcı, 2014).

Sanat ise; insanın duygu ve düşüncelerinin ötesinde yaratıcı, eğitici, öğretici, paylaştırıcı vb. öğelerin yaşamsal ifade alanıdır. Gençaydın'a göre "Sanatın bir de ahlaki yönü vardır ki, hiçbir şey onunla yarışamaz" der. Duyguları, estetik değerlerin hazzıyla beslenen insanın, etik değerlerden uzaklaşması olanaksızdır ve insan kötülük düşünemez. Toplumsal çöküntünün temelinde duyarsızlık yatmaktadır (Gençaydın, 2002). Bu yönüyle sanat hem bireyin hem de toplumun sosyal-kültürel-psikolojik gelişimine katkı sağlayan işlevleri devam ettiği müddetçe onu değerli kılmıştır. Castells'in ifadesiyle de sanat, insanların birbirlerini anlamalarını sağlayan bir iletişim aracıdır. Çünkü Castells'in de (2001) Bu bakımdan sanat sadece kendi alanında değil diğer disiplinler alanlarda da görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerinin gelişmesine aracı olma rolüne sahiptir. Bir ülkenin ulusal ve uluslararası boyutta varlığını, gücünü, sosyal-kültürel gelişmişliğini ön plana çıkaran disiplin alanları arasında sanat ve spor etkinliklerinin önemi büyüktür. Bu yönüyle ele alındığında sporcuların görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin yansması ile ortaya çıkan tutum ve davranışları, onları örnek alan insanların kitlelerin, toplumların gelişimi üzerindeki etkin rolü göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin görsel iletişim dil ve becerilerini duyarlı, nitelikli doğru, kontrollü, olumlu kullanmaları, toplum ve bireyler üzerinde sükûnet yaratıp onları doğru davranışlara yönlendirir. Toplumlar sosyal ve kültürel etkileşimleri içinde ön plana çıkan kişilerin davranış ve tutumlarını örnek alarak kendini geliştirir ve yetiştirirler. Bu nedenle özellikle teknoloji çağının gelişen olanakları ve gücü sporcular ve sanatçıların toplum üzerindeki etkinlik gücünü de giderek arttırmaktadır. Bununla birlikte televizyon, sosyal medya vb. gibi toplumlara her alanda etki eden araçların olumlu ya da olumsuz etkilerinin getirileri ve götürülerini doğru hesap etmek gerekir. Bu açıdan spor eğitimi alan bireylerin görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerini

doğru, kontrollü, olumlu kullanmaları ile insanlara örnek olmaları gerekir. Bu doğrultuda, sporcular ve spor eğitimi alan bireylerin yaşadığı duyguları ve heyecanları, toplumun bireyelerine aynı şekilde yaşatmaları ve yansımaları, ortaya koydukları eylemleri ile mümkün olabilir. Bu yüzden de spor eğitimi alan bireylerin görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin geliştirilmesi açısından sanat eğitimi uygulamaları dersinden bir araç olarak yararlanılması önemli ve gereklidir. Sporun sadece madalya ya da ödül kazanmaktan öte toplumsal saygı, vatan sevgisi, doğaya ve çevreye saygılı evrensel değerleri ilke edinen bireylerin yetiştirilmesinde de örnek değerler kazandırma özelliği göz ardı edilmemelidir. Bu kazanımların çoğu da ancak eğitim yoluyla daha etkin hale getirilebilir. Uçan'ın yorumuyla sanat eğitimi, insanların kendi yaşantılarını amaçlı ve yöntemli olarak olumlu yönde değiştirme, dönüştürme, geliştirme ve yetkinleştirme sürecidir (Uçan, 2002). Bu açıdan spor eğitimi alan bireylerin sanat eğitimi yoluyla bilinç düzeylerinin yükselmesi, kendilerini tanımaları ve psikolojik-sosyal-kültürel gelişimleri üzerinde önemli derecede etkin rolü olacaktır. Bu bireylerin kişiliklerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmeleri sayesinde bulundukları ortamlarında, toplumun bireyelerinin kişilik yapılarına, sosyal davranışlarına önemli derecede katkıları olacaktır. Bu bakımdan sporcuların kullandığı görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin etkisi düşünüldüğünde, onları izleyen herkesi yönlendiren ahlaki ve estetik temellere dayalı eğitsel güce sahip olduğu bir gerçektir. Bu nedenle sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin bu eğitsel gücü daha doğru, olumlu, kontrollü kullanmalarını sağlayacak sanat eğitimi uygulamaları dersinin önemi özellikle dikkate alınmalıdır. Çünkü insan duygularının, düşüncelerinin, gözlemlerinin, deneyimlerinin katkısıyla olgu ve olayları daha doğru bir amaç ve yöntemle analiz etme, belli bir estetik anlayışla yansıtma durumunu kullandığı görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin kazanımları ile gerçekleştirilir. Toplumsal açıdan ele alındığında sporcular ve spor eğitimi alan bireyler görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerini doğru, kontrollü, olumlu bir şekilde tutum ve davranışlarıyla toplumun bireyelerinin de gelişmesine katkı sağlar ve kaynaklık ederler. Bu bakımdan bireyler arasında doğru yönde ilişkilerin sağlanması, dayanışma, paylaşma vb. değerlerin kazanılmasına da katkılar sağlanmış olur. Her toplum, kendi yaşam biçimine göre geliştirmiş olduğu eğitsel-sosyal-kültürel etkinliklerin sürekliliği içinde, tutum ve davranışlarının yansıdığı görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerini gerçekleştirir. Bu açıdan doğru, kontrollü, olumlu gerçekleştirilen bu oluşumun sürekliliği her çağın kendi olanakları doğrultusunda ahlaki ve kültürel değerlerini şekillendirir ve toplumu inşa eder.

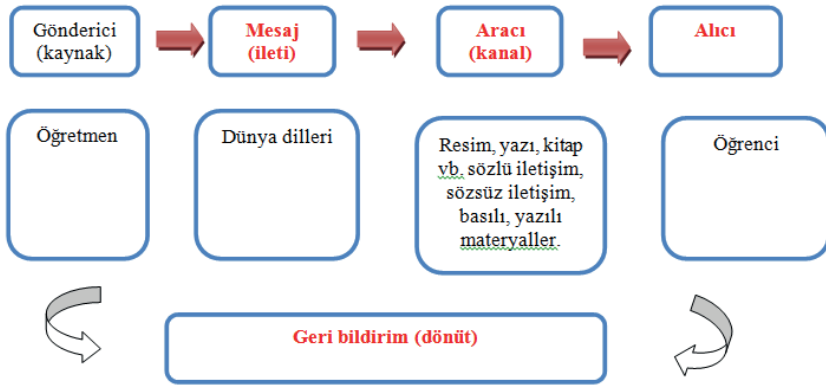
Sanat ve Sanat Eğitimi Uygulamaları

Sanatı insanın duygu ve düşüncelerinin plastik (resim, heykel, sinema, mimari), ritmik (bale, dans, folklor) ve fonetik (müzik, tiyatro, edebiyat) dillerle ifade edilmesi olarak tanımlayabiliriz. Sanatçıyı ise, duygu düşünce, bilgi, gözlem ve deneyimlerini eserlerine yansıtan kişi olarak nitelendiririz. Sanatçı bu rolüyle tarihsel süreçlere doğrudan etki eden ve yönlendiren kişi olarak görülmektedir. Ünlü filozoflardan Diderot ve Kant'ın yorumuyla, sanat sınırsız bir döngü içerisinde bireyin algıladığı şeyleri tecrübe etmesine olanak veren bir olgudur. İnci San ise, sanatı sadece bilimsel bilgi veya zihinsel süreçlerle ifade edilemeyecek kadar öte bir konumda (San, 2004) değerlendirir. Sanat eğitimi uygulamaları ise bireyin zihinsel, duysal, algılarını, yetilerini geliştirerek yaratıcı, özgüvenli, olaylara ve olgulara geniş perspektiflerden bakabilen, kendini rahat ifade edebilen, görsel iletişim dilini ve görsel iletişim becerilerini doğru, kontrollü, olumlu kullanmalarına yardımcı olur. Elyağutu ise, sanat eğitiminin temel amacı ise bireyleri özgüvenli, yaratıcı ve estetik açıdan duyarlı bireyler haline getirmektir (Elyağutu, 2016). Bu bağlamda Sanat eğitimi uygulamaları dersi aracılığıyla kazandırılan beceriler, bireyin kendisini ve çevresindekileri tanıması ile birlikte kişisel gelişimine katkı sağlamaktadır. Ülger bu konuda bireyin duyarlılık, empati, estetik anlayış ve iletişim becerilerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu süreçte sanat, bireylerin içsel dünyalarını ifade etme ve yaratıcılıklarını ortaya koyma aracı olarak kullanılmaktadır (Ülger, 2015). Bu bağlamda sanat birçok açıdan insanın, toplumsal-sosyal-kültürel yaşamı içinde yerini alıp dünyayı anlamlandırmaya yardımcı olur. Anderson'a göre sanat eğitiminin temel fonksiyonlarından biri insanlık tarihimizi bize bildirmek, bize kim olduğumuzu; neye ve nasıl inandığımızı anlamamıza yardımcı olmaktır (Anderson, 2003) Bu durum ise insanların zihinsel, duysal, psikolojik ve toplumsal-sosyal-kültürel yönden gelişmesine, katkı sağlamaktadır. Bu katkı bireyin yaratıcılığı, gözlemleri, deneyimleri, bilgi ve becerileri ile öğrenme, anlama, algılama, anlatma, yorumlama, iletme vb. özellikler açısından bilişsel gelişimi desteklediği bilinmektedir.

Görsel İletişim Dilinin ve Görsel Algı Becerilerin Geliştirilmesi

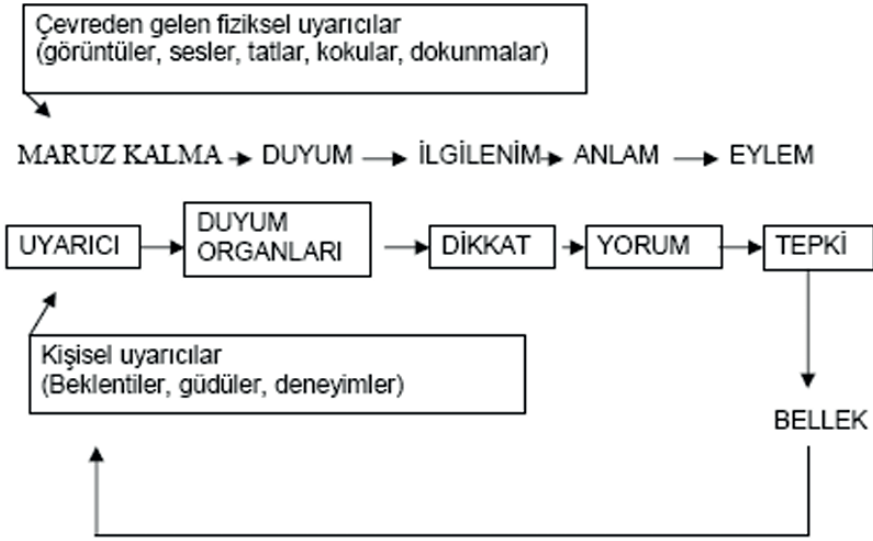
Görsel iletişim ve görsel algı kavramının açıklanabilmesi için öncelikle görsel iletişimin ve görsel algının temelini oluşturan, görme ve algılama kavramlarını ele almak gerekir. Görme; ışık, göz, beyin arasındaki etkileşim sırasında gerçekleşen, bireyin tüm fiziksel, zihinsel sürecini kapsayan, beden diline, ruhuna, duygu ve düşüncelerine yansıyan, hatta yaşamının her anında var olan bir olgudur (Alaeddinoğlu, 2019). Algı ise, herkese göre farklı bir şey ifade etmektedir. Kimilerine göre, dış ortam uyarılarının

aracılığıyla duyuların topladığı bilgiler olarak tanımlanırken; kimilerine göre de dış dünyaya ait her türlü bilgi olarak tanımlanmaktadır. Örneğin; kişi algısı deyimi, bir kişinin bir başkasını tanımada kullanmış olduğu karmaşık süreçleri kapsamaktadır. Burada, kişinin sadece kokladığı ya da işittiği şeyler değil de, başkasının eylemlerinden ve alışık olduğu durumlardan çıkardığı görüşleri, farklı bağlamlarla bir araya getirerek yansıtmış olduğu çıkarımlarla ele almasıdır (Arnheim, 2012). Bu durumda bireyin görsel algı becerisinin geliştirilmesinde çeşitli görsel araçlar yoluyla iletilen mesajların, insanlar tarafından olumlu-olumsuz yönde algılamasını sağlamanın yolu gözlemler, deneyimler, tecrübeler yaratma biçimi olarak tanımlanabilir.

Şekil 1. Görsel İletişim Süreci (Url,1)

Görsel iletişime daha çok tasarım, fotoğrafçılık, illüstrasyon, sanat, reklamcılıkta kullanılan resim, film, alıntı, animasyon vb. birçok şeyi, etkili görsel iletişim, görsel materyaller aracılığıyla bilgi edinme, bilgilendirme, mesaj verme yoluyla meydan okuma, hissettirme, kışkırtma, korkutma, heyecanlandırma, sevindirme hatta davranışı değiştirme gücüne sahip olan bir iletişim kurma yöntemidir diyebiliriz.

Şekil 2. Görsel Algılama Süreci (Url, 2)

Görsel iletişimin tarihi, insanlığın gelişimiyle başlamış tutarlı bir mesaj verme yöntemi olarak; insanın tutum ve davranışları, sözlü, yazılı, mimik jest, hareket, renk, biçim semboller, aracılığıyla her çağın koşulları içinde gelişerek kullanılmıştır. Aynı dili konuşmayan insanlar, toplumlar arasında savaş, barış, ticaret, oyun, paylaşım, vb. birçok ortak konularda görsel iletişim dili ve görsel algı araçları kullanarak anlaşma sağlayabildikleri bilinmektedir. Görsel iletişim dili ve görsel algı becerisi bir duygunun, düşüncenin, estetiğin tasarımın dışavurumunda, mesajın iletilmesinde amacına yönelik kullanılan yöntemlerin tümü plastik-ritmik-işitsel bir anlam kazanması olarak ifade edilebilir. Ersoy bu konuda duygu, düşünce ve heyecanı biçimlendirerek başkalarına ulaştırmayı amaçlayan sanat bu anlamda, sınır oluşturulması aşamasında her ne kadar sınırsız olsa da asıl olarak ifade edildiği dünya açısından nesneye bağımlı ve bireyin düşünce, gözlem ve de algılarının yansıması olarak tanımlanmaktadır (Ersay, 2016). Bireyin günlük yaşamında karşı karşıya kaldığı tüm uyaranlar (logolar, tabelalar, ambalajlar, kitaplar, gazeteler, kıyafetler vb.) aslında, grafik öğelerini barındıran ve bireyin sorun/ihtiyaçlarının çözümüne yönelik hazırlanan görsel iletişim unsurlarıdır. Bu bağlamda grafik tasarımı sadece sanatsal boyutuyla değil iletişinden eğitime, estetikten dijital dünyaya kadar farklı disiplinlerle ilişkisi ile birlikte ele alınması gereken multidisipliner bir alan olarak değerlendirilmektedir (Ertosun, 2006). Böylesine geniş bir yelpazede ele alınması ve değerlendirilmesi gereken aynı zamanda estetik unsurları içinde barındıran görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin insanlar,

toplumlar arasında kurulan iletişim süreci içinde etkileri düşünülerek dikkatli kullanılması önemlidir.

Tarihsel süreç içinde toplumların gelişen ve değişen bakış açıları, estetik algıları, hoş görü, ve bilinç düzeyleri sanat eğitimi uygulamaları dersinin sağlayacağı katkıların daha fazla bilincinde olmasına olanak sağlayacaktır. Bu bağlamda spor alanları, ulusal ve uluslararası düzeyde farklı dinlerden, farklı dillerden, farklı kültürlerden insanları, bir araya getirmekte en etkili alan olacaktır. Aslında bir ülkenin toplumsal yaşam biçimi, eğitim düzeyi, davranış ve tutumları görsel iletişim dilinin, görsel algı becerilerinin aracılığıyla o ülkenin kültürünü oluşturan değerler olarak karşımıza da çıkmaktadır. Bu açıdan ele alındığında ulusal ve uluslararası platformda ülke kültürünü yansıtan en önemli disiplin alanının spor olduğu görülmektedir. Bu nedenle sporcular ve spor eğitimi alan bireyler kendilerini izleyen insanların görsel algılarında oluşturdukları etki-tepki süreçleriyle sosyal-kültürel yaşamı şekillendiren değerler yaratabilirler. Bu bireylerin sergiledikleri tutum ve davranışlar ile kendi toplumun ahlaki-kültürel-sosyal değerler arasında yakın benzerliklerin söz olduğu bilinmektedir. Bu açıdan bir toplumun görsel iletişim dilinin ve görsel algılarının yansıdığı sanat yapıtları üzerinde, o ülkenin toplumsal-sosyal-kültürel özelliklerini de görebiliriz. Yaşadığımız teknoloji çağının olanakları sayesinde, sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin görsel iletişim dilinin ve insanlarda oluşturduğu görsel algı becerilerinin sonucuna baktığımızda oldukça düşündürücü olaylara ve olgulara tanıklık ediyoruz. Bu bakımdan sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin birbirleriyle, farklı gruplarla, bulundukları ortamlarda toplanan insanlar arasında kurdukları ilişkiler içinde kullandıkları görsel iletişim diline özellikle dikkat etmeleri gerekir. Sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin sosyal-kültürel etkinlikler içinde tutum ve davranışlarıyla sergiledikleri görsel iletişim dilinin ilettiği mesajın yarattığı görsel algının anlamı, medya aracılığıyla yayılan görüntülere tanıklık eden insanlar arasında bir takım tartışmalara yol açabilmektedir. Bu bağlamda toplumsal yapı içinde kullanılan görsel iletişim dili nasıl iletilyorsa, psikolojik olarak görsel algıda nasıl bir etki oluşturunuyorsa, o toplumun ahlaki-sosyal-kültürel değerleri de o oranda olumlu ya da olumsuz bir biçimde şekillenmektedir.

göre tutum ve davranışları, ahlaki-sosyal-kültürel değerleri de olumlu yönde şekillenir. Bu durumun toplum üzerinde bıraktığı etkileri açısından bakıldığında zaman sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin bulundukları ortamlarda sergiledikleri görsel iletişim dilinin doğru, kontrollü, olumlu kullanma bilincinin farkındalığıyla sorumluluk duygusunu bir görev olarak taşımaları gerekir. Aynı şekilde onları savunan koruyan insanların da doğru, kontrollü, olumlu görsel algı oluşturma bilincini bir sorumluluk haline dönüştürmüş olurlar. Bu bağlamda spor eğitimi alan bireylerin kişiliğini şekillendiren, sabır, refleks, öfke kontrollerinin sağlanmasında sanat eğitimi uygulamaları dersinin katkıları önemli olacaktır. Bu nedenle spor eğitimi alan bireyler sanat eğitimi uygulamaları dersini sadece ilköğretimde değil eğitim-öğretimin her kademesinde almaları gerekli ve zorunlu bir ihtiyaç almaları gerekir. Bu açıdan sporculara ve spor eğitimi alan bireylere sanat yoluyla görsel iletişim ve görsel algı becerileri kazandırmak onlarda daha sabırlı, hoşgörülü, kontrollü davranış değişikliği oluşturacağı düşünülmektedir. Böylece sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin çevrelerindeki insanlar arasında kullanacakları görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerini daha doğru, daha sağlıklı, daha etkili kullanacaklardır. Sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin görsel iletişim dilinin işlevsel özelliklerini bilinçli bir şekilde öfke kontrollerini sağlayarak doğru ve olumlu kullanmaları, onları örnek alan bireylerinde tanık olduğu olaylar ve olgulara karşısında daha bilinçli ve duyarlı yaklaşım göstermelerine olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Bu katkılar ile spor eğitimi alan bireylerin görsel iletişim dilinin doğru, olumlu ve kontrollü yönde mesajı iletmesi, etkileşimde bulunduğu insanlar tarafından da alınan mesajın görsel algı becerilerini doğru, kontrollü, olumlu yönde etkilenmelerini ve yönlendirmelerini sağlayacaktır. Böylece sanat eğitimi uygulamaları dersinin kazanımlarının yanı sıra görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin etkilerinin olumlu ya da olumsuz tutum ve davranışlara hangi boyutlarda etki ettiği de gözlemlenebilecektir.

Şekil 4. Yerli oyuncuların yabancı oyunculara ilişkin görüşleri, (Url, 4)

Sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin yaşamsal değerleri içinde özgüveni yüksek, sağlam kişiliği ile tanınan, sevilen iyi bir insan olma, maç izlerken zevk alma, olaylar ve olgular karşısında bilinç düzeyi yüksek, duyarlı, canlı maçlarda farklı insanlarla iletişim kapasitesine sahip olmaları son derece önemlidir. Bu nedenle spor eğitimi alan bireyler müsabık olduğu maçlarda yansıttıkları görsel iletişim dilini olumlu yönde kullanmaları ve bulundukları ortamlarda insan ilişkilerine önem vermeleri vb. gibi birçok kazanımları açısından sanat eğitimi uygulamaları dersinin değerinin daha çok farkına varılacaktır. Bu amaç doğrultusunda spor eğitimi alan bireylerin sanat eğitimi uygulamaları dersi ile ilgili yapacakları çalışmalar sayesinde, bakış açıları geniş, bilinç düzeyleri yüksek, sabırlı, etkili, verimli ve başarılı olmalarının önünü açacaktır. Bu bireylerde doğru, kontrollü ve olumlu oluşturulan görsel iletişim dili ile toplumun bireylerine yansıyan tutum ve davranışlarının etkili rolü, aynı oranda kontrollü olmalarına katkı sağlayacaktır.

Sporcular ve spor eğitimi alan bireyler içinde yaşadığı toplumun psikolojik-sosyal-kültürel gerçekliğine yön vermeleri, denetlemeleri, değiştirmeleri ve geliştirmeleri bakımından etkili olurlar. Etkili iletişim konusunda Hummet, Wiemann ve Nussbaum'ın görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir. Karşılıklı etkileşime dayalı iletişim sürecinde kaynak ve hedef olarak konuşucu ve dinleyicinin toplumsal karakteri belirleyici olmaktadır. Kullanılan dilsel söylem, kavramsal içerik, anlamsal bütünlük toplumsal etkileşimin ne şekilde ilerleyeceği konusunda başat rol oynamaktadır (Hummet ve ark., 1994). Bu

durum toplumun bireyleri arasında yaşanan ilişkilerde daha yapıcı, üretici, paylaşıcı, tüketici olan bilinçli tutum ve davranışlar geliştirmede oldukça etkilidir. Spor eğitimi alan bireylerin sanat eğitimi uygulamaları yoluyla duyarlı, nitelikli bir insan olarak yetişmeleri aynı zamanda görsel iletişim dilini ve görsel iletişim algılarının gelişimine katkı sağlayacaktır. Bu durum dikkate alınarak sporculara ve spor eğitimi alan bireylere, sanat eğitim yoluyla uygulamalı etkinlikler yaptırarak hedeflenen amaca yönelik görsel iletişim dili oluşturmalarına katkı sağlayacaktır. Sanat eğitimi uygulamaları, bireyin sağlıklı düşünmesi ile ortaya çıkan tutum ve davranışlar oluşturmada uyarıcı ve kalıcı etki yapabilmektedir. Spor eğitimi alan bireylerin bulundukları ortamlarda birçok nedenden dolayı yaşadıkları mutsuzluk, umutsuzluk, karamsarlık, kıskançlık vb. sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Koçak'a göre, çok yoğun olarak kullanılan ve popüleritesi her geçen gün artan sosyal medya, sunduğu bu yeni iletişim biçimiyle bireylerin bilgiye ulaşma, haberleşme, eğlenme, kendini ifade etme ve sosyalleşme biçimlerini, kimlik oluşumlarını, yaşam tarzlarını ve değerlerini etkilemektedir (Koçak, 2012: 85). Bu durum karşısında spor eğitimi alan bireylerin tutum ve davranışlarına tanıklık eden bireyler üzerinde bıraktığı olumlu ya da olumsuz yönde izlenim önemlidir. Bu açıdan spor eğitimi alan bireylerin tutum ve davranışlarını anında insanlara ulaştıran televizyon, sosyal medya vb. teknoloji araçları aracılığıyla yayılan görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerin doğru, kontrollü, olumlu kullanılması önemlidir. Bu bireylerin görsel iletişim becerilerini doğru, kontrollü olumlu yöndeki kullanılmasını sağlayacak sanat eğitimi uygulamalar dersinin okul öncesi eğitimden başlayarak, eğitim-öğretimin her kademesinde verilerek amacının daha kalıcı hale getirilmesi gerekir. Böylece spor eğitimi alan bireylerin görsel iletişim dili ve görsel algılarında oluşturulacak olumlu, doğru, kontrolü tutum ve davranışlarına yansıyan nitelikli etkileri, çevrelerindeki insanlar üzerinde de aynı oranda olumlu ve nitelikli etkileri oluşmasına katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda sporcuların tutum ve davranış biçimlerinin yansıdığı toplum üzerinde kalıcı davranış değişikliğinin hazırlayıcısı ve bütünleyicisi olarak sosyal yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası olabilir.

kazanmada yetersiz kalır. Böyle kalmak istemeyen bir toplum, gençliğin sanat eğitimi için gerekli tüm önlemleri eksiksiz almak zorundadır. (Uçan, 1994). Bu bakımdan spor eğitimi alan bireylerin sanat eğitimi aracılığıyla kendilerini geliştirmeleri konusunda önemli bir görevi ve rolü üstlenmeleri gerekir. Sanat eğitimi uygulamaları dersinin asıl amacı olan bireyin kişilik eğitiminin her aşamasında yapılan etkinlik ve uygulamalarla, kendilerini daha iyi tanıma, yetiştirme ve geliştirme fırsatı yaratmak önemli ve gereklidir. Bu bireyler sanat eğitimi uygulamaları dersinde yapılan çalışmalar sayesinde görsel ve estetik algıları gelişir, kültürel değerleri tanır, bulundukları her ortamdan ve yaptıkları her işten zevk alırlar. Böylece bu bireylerde gelişen bu farkındalık durumu ile bulundukları ortamlarda, insan ilişkileri boyutunda örnek tutum ve davranışlarıyla işbirliği, etkileşim, paylaşımlarıyla kişilik gelişimine ve toplumsal-sosyal-kültürel ilişkilere katkı sağlayabilirler. Sanat eğitimi uygulamaları dersinin insanlar üzerindeki belirleyici, kayda değer olumlu etkisi, genel eğitim ve öğretimin amacı içinde bireyin zihinsel, ruhsal, bedensel ve birçok yönden gelişimine katkıda bulunacağı bir gerçektir. Spor eğitimi alan bireyler bedensel gelişimlerini sağlıklı bir şekilde, çok çeşitli olanaklarla farklı ortamlarda geliştirip, güçlendirmektedirler. Ancak duygusal ve ruhsal gelişimlerinin şekillendiği psikolojik-kültürel-sosyal birikimlerinin boyutu değerlendirildiğinde; bu bireylerin çevrelerindeki insanlar, gruplar, kitleler arası ilişkilerinde etkileşimleri ile ilgili daha doğru, daha olumlu, öfke kontrollünü sağlayacak olan sanat eğitimi uygulamalarının katkıları dikkate alınarak bir ders olarak verilmesi önemi ve gerekliliği önemsenmelidir.

Şekil 6. Bu modelde bireylerin kendileri ve diğerleri için sorumluluk almayı öğrenebilecekleri fırsatlar yaratılır (Url, 6)

Spor eğitimi alan bireylerde sanat eğitimi uygulamaları aracılığıyla kazandırılan sosyal ve eğitsel amaçlı tutum ve davranışlar kurulan ilişkilerin daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Sanat eğitimi uygulamaları dersi aracılığıyla estetik algı ve beğeni düzeyi yönünden gelişen bireyler, yaşanan olaylar ve olgular karşısında çok geniş perspektiflerden bakmayı, görmeyi, eleştirmeyi, değerlendirmeyi bilen, doğru yapabilecek nitelikli görsel iletişim dilini ve görsel algı becerisi kullanmayı öğrenirler. Bu bakımdan spor eğitimi alan bireylerin kişiliğini olumlu yönde geliştiğini gösteren davranış biçimlerinin, insan ve toplum ilişkileri üzerindeki etkileri önemli bir yere sahip olacaktır. Bu bireylerin bulunduğu her oyun alanında ve her ortamda görsel iletişim dilini ve görsel iletişim algı becerilerinin daha iyi duruma getirilmesi oldukça önemlidir. Kişiliği sağlam olan insanların çoğunlukta olduğu bir toplumun bilinç düzeyi daha yüksek, nitelikli, yeterli olacağı unutulmamalıdır. Bu bireylerin toplumsal-sosyal-psikolojik gelişmişlik düzeyinin yüksek olması, paylaşımcı, anlayışlı, hoşgörülü, uyumlu, güzel değerleri benimsemiş olmaları aynı oranda bir toplumun gelişmişlik düzeyini yansıtır. Bu bakımdan, sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin faaliyetlerin bir parçası olarak toplumdaki insanlara iyi örnek olmaları açısından görsel iletişim dilini ve görsel algılarını doğru olumlu ve kontrollü bir şekilde kullanmaları gerekir. Bunların arkasından giden insanlar onların tutum ve davranışlarını kendilerine örnek alarak, tanık oldukları görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerini aynı şekilde kullanarak toplumsal-sosyal-kültürel değişime ve gelişime katkı sağlarlar. Çünkü kişilik gelişimi, sosyal çevrede şekillenirken, sosyal çevre ise oluşturulan kişiliğin belirleyicisi olur. Sanat eğitimi uygulamaları dersi bireylerin sadece akılcı yanını değil, onun duyuşsal yanını da eğitip geliştirilmesi konusunda etkili bir eğitim aracı olduğu belirtilebilir. Bu nedenle sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin görevi; çocukları, gençleri sadece yetenekleriyle geliştirmek değil, toplumsal-sosyal-kültürel açıdan da daha duyarlı, ahlaki ve kültür değerlerin farkındalığı bilinciyle yetişmiş bireylerin olduğu bir toplum yaratmaktır. Sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin toplumsal-sosyal- psikolojik sağlamlığı daha da güçlendiren kişilik eğitimi almalarında, sanat eğitimi uygulamaları dersinin katkılarının önemi ve gerekliliği dikkate alınmalıdır. Ayrıca her bireye görsel iletişim ve görsel algı becerilerinin daha doğru, kontrollü ve olumlu yönde kullanmasını sağlayacak olanaklar sağlanmalıdır. Çünkü her bireyde oluşturulan tutum ve davranışlarının değişikliği ve geliştirmesi sırasında sanat eğitimi uygulamaları dersi aracılığıyla kişiliğin duygusal ve ruhsal gelişimine katkıları fazlasıyla ve yararlı olacaktır. Kişilik gelişimlerini sağlıklı bir biçimde tamamlayan bireyler sosyal ilişkilerinde, katıldıkları gruplarda, bulundukları ortamlarda tutum ve davranışları da daha doğru, kontrollü,

olumlu ve nitelikli olacaktır. Bu nedenle sanat eğitimi uygulamaları dersinin hemen hemen her disiplin alanında verilmesinin gerekliliği ve önemi dikkate alınmalıdır.

Şekil 7. İletişim-Nedir-Ozellikleri-Nelerdir (Url, 7)

Genelde her birey; grup içinde kabul görme, bir etkinliğe katılabilmek, kendi problemleriyle yüzleşme başarılı olmaya ve ön plana çıkmaya ihtiyaç duyar. Her bireye sanat eğitimi uygulamaları dersi aracılığıyla kazandırılan özgüven ve kendini doğru ifade edebilme duygusu, hem onların farkındalığı gelişmiş bir bilinç ve algı oluşturmalarını hem de bilgi düzeylerinin yükselmesi ile birlikte özgürleşme duygularının da gelişimine katkıda bulunur. Bu bağlamda elde edilen kazanımların temelinde, her bireye sanat eğitimi uygulamaları dersi aracılığıyla oluşturulacak görsel iletişim dili ve görsel algı becerilerinin kazandırılması için gerekli ortamlar ve imkânlar hazırlanmalıdır. Sanat eğitimi uygulamalarının dersinin katkılarının bireye sağlayacağı kazanımlar ile ilgili düşüncülerini Murray şöyle belirtmiştir. Sanat bize aktif olarak, derinlemesine ve gördüğümüzü yapılandırarak görmeyi, gözlerimizle düşünmeyi öğretir. Bir kameranın aksine, bir insan, bir şeye, onun hakkında düşünmeksizin bakamaz. “Görüş” ile ilgili ne çok sözcüğümüzün aynı zamanda “düşünüş” sözcüğü -iç görü, bakış açısı, hayal etme, çalışma, yansıtma-olduğunu düşündüğümüzde, algının bilişten ayıramayacağını anlamış oluruz.” (Murray, 1983). Bu bireylere sanat eğitimi uygulamaları dersinin sağlayacağı katkılar kazandırılması sonucunda

bilinci ve farkındalığı yüksek, bakış açısı geniş, hoşgörülü, anlayışlı, uyumlu, öfke kontrolü sağlayabilen kişilik ve duygusal gelişiminde de tutum ve davranışlarını olumlu, doğru, kontrolü kullanmalarını sağlayacak kayda değer bir artış sağlayacaktır. Her bireye toplumsal yaşamında, toplumsal-kültürel-sosyal-psikolojik gelişmenin vazgeçilmez çok yönlü bütünlüğü içinde kazandırılacak sanat eğitimi uygulamaları dersi aracılığıyla görsel iletişim dili ve görsel algı becerilerinin kazandırılması önemli ve gereklidir. Anderson, sanat eğitiminin temel fonksiyonlarından biri insanlık tarihimizi bize bildirmek, bize kim olduğumuzu; neye ve nasıl inandığımızı anlamamıza yardımcı olmaktır (Anderson, 2003). İnsan içine doğduğu toplumun kültürel uyarıcılarının örüntüsüyle sürekli etkileşim hâlinindedir. Birey bir yandan geçmişle gelecek arasında bağ kurarakken, bir yandan da yaşadığı çevreyle etkileşim süreci içinde yeni ve farklı davranışlar kazanır. Bu hem bireyin hem de toplumun sosyalleşmesi, kültürlenmesi olarak adlandırılan kapsamlı bir öğrenme ve öğretme sürecidir. İnsan var olduğu günden bugüne yaşadığı çevre, toplum arasında her zaman bir denge sağlayabilmenin mücadelesini vermiştir. Toplamların düşünce yapıları, sosyal-kültürel yaşam biçimleri, gereksinimlerini değiştirerek geliştikçe, sanatın ve sporun işlevi de değiştirerek, yaşadığı çağın koşulları içinde yeni görevler üstlenecektir. Bu görevin niteliği, insanlığın kendini aşmasına, bakış açısının genişlemesine yardımcı olacaktır. Bu açıdan sanat ve sanat eğitimi uygulamaları dersinin her birey üzerindeki olumlu etkileri, toplumun sosyal yaşamı üzerinde de önemli bir role oynar. Spor oyunları insanları, grupları, toplamları bir araya getiren etkinlikler olması sayesinde, ulusal sınırları aşarak evrenselleşir. Bu nedenle sporcuların ve spor eğitimi alan bireylerin birbirleriyle, farklı gruplar, kitleler halinde toplanan insanlar arasında kuracakları görsel iletişim dili ve görsel algı becerilerinin olumlu bir şekilde yansıtılması gerekli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın karşılanmasının temeline dayanan insanca yaşamayı seçmiş, bilinç düzeyi yüksek, tutum ve davranışlarının farkındalığıyla öfke kontrolünü sağlayabilen, hoşgörülü bir anlayışın olduğu, birliktelik bilincini törpüleyen, birlikte yaşamanın sevincini paylaşan sanat ve sanat eğitimi uygulamaları dersinin önemi ve gerekliliği dikkate alınmalıdır. Spor ve sanat, din, dil, ırk, kültür ayrımı yapmadan insanları, grupları ve toplamları bir araya getiren birleştirici ve paylaştırıcı etkinliklerin gerçekleştirildiği disiplin alanlarıdır. Bu özellikleri sayesinde insanlar, gruplar, toplamlar ulusal ve uluslararası ortamlarda bir araya geldiklerinde konuşmadan, dokunmadan görsel iletişim dili ve görsel algı becerileriyle oluşturulan tutum ve davranışlarıyla iletişim kurarak anlaşabilir, kaynaşabilir, ortak duyguları paylaşabilirler. Bu iletişim biçimi aynı zamanda İnsanalar, gruplar, toplamlar arasında anlaşmayı sağlayan bir sosyalleşme ölçütü olarak ta değerlendirilebilir. Özellikle spor

müsabakalarının düzenlenmesi nedeniyle bir araya gelen kalabalık toplulukları tahrik etmenin, etkilemenin, galeyana getirmenin önüne geçmek için görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin doğru, olumlu, kontrollü oluşturulması önemli ve gereklidir. Bu insanlar arasında doğru, olumlu, kontrollü kurulan bağ ve ilişkiler ile sağlıklı bir iletişim dili ile duygu-düşünce alışverişi sağlamak mümkün olacaktır. Sporcuların ve spor eğitimi alan bireyler, sanat eğitimi ve uygulamaları dersinin onlara sağlayacağı katkılar sonucunda, grup çalışmalarına katılma, grubun üyesi olma, gruba kendini kabul ettirmek, özgüven kazanmak amacıyla görsel iletişim dili ve görsel algı becerilerini doğru, kontrollü, olumlu kullanarak bunu gerçekleştirebilirler. Sanat eğitimi uygulamalarının onlarda oluşturacağı ruhsal ve duygusal kişiliğin yaratacağı etki gücü ile sorumluluk almaları, aldıkları sorumlulukları yerine getirmeleri, yeni sorumluluklara hazır olmalarını sağlayacak sabır, disiplin önemlidir. Bu sorumluluk duygusunun ile hareket eden bireyler, görsel iletişim dili ve görsel algı becerilerini doğru, kontrollü olumlu kullanarak daha sağlıklı bir kişilik geliştirmelerinin yanı sıra diğer insanlarla da sosyal iletişim, etkileşim, kaynaşma ve bütünleşmeyi de güçlendirmiş olurlar. Özellikle görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerini doğru, olumlu ve kontrollü kullanmayı bilen bireylerin bakış açısı geniş, bilinç düzeyi yüksek, farkındalığı ve özgüveni gelişmiş, iletişimi güçlü bir insan olmanın yanı sıra bir ülkenin toplumsal-sosyal-ahlaki ve kültürel değerlerinin zenginleşmesine de katkı sağlarlar. Bu özellikleri nedeniyle her bireyin zihinsel ve duygusal yaratıcılığının gelişmesine katkı sağlayacak sanat eğitimi uygulamaları dersinin, eğitim öğretimin her kademesinde önemsenmesi ve uygulanması gerekir.

Sonuç

Sanat ve spor; bireyin zihinsel, duygusal gelişimi ve değişimi içinde daha sağlıklı yetişmesinde etkisi olan, ulusal ve uluslararası düzeyde toplumların ahlaki ve kültürel değerleri, görsel iletişim dili ve görsel algı becerileri yoluyla öğrenilmesine, paylaşılmasına olanak sağlar. İnsanı insan yapan erdem, ahlak, onur, dürüstlük, saygı, sevgi, ölçülülük gibi değerler toplumların sosyal yaşam biçiminin ve kültürel değerlerinin inşasında son derece önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda her bireye sanat eğitimi uygulamaları dersi aracılığıyla bu değerler daha kolay kazandırılabilir. Buda her bireyin sosyal yaşamı içinde görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerinin tutum ve davranışlarının doğru olumlu kontrollü kullanılmasıyla gerçekleşir. Bu nedenle bu erdemli değerlerin ve yararlı davranışların oluşmasına katkı sağlayan, sanat eğitimi uygulamaları dersinin eğitim-öğretimin her kademesinde nitelikli ve yeterli bir yöntemle verilmesi gerekir. Onlar bu becerileri doğru, kontrollü, olumlu

yönde kullanmaları sayesinde daha bilinç düzeyleri ve özgüvenleri yüksek, bakış açıları geniş kendilerini rahat ifade edebilmelerine ve sosyal yaşam biçimlerine olumlu katkılar sağlayacaklardır. Sanat ve sporun insanları, grupları, toplumları ulusal ve uluslararası düzeyde bir araya getiren ilişkilerin geliştirilmesinde, toplumsal ve toplumlararası ticari ilişkilerde, barışın sağlanmasında görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin olumlu, doğru kontrollü kullanılması sayesinde başarıyla sonuçlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu noktada sanat eğitimi uygulamaları dersinin bireyin sabırlı, düzenli, disiplinli, aklını ve zamanını iyi kullanan başarılı ve verimli olmayı öğretecek yöntemleri içinde barındırdığı bilinmektedir. Diğer bir değişle sanat eğitimi uygulamaları dersleri spor eğitimi alan bireylerin kişilik ve ruhsal gelişimine olumlu yönde önemli katkılar sağlamaktadır.

Toplumsal-sosyal-kültürel grup aktivitelerinin geliştirilmesi ve paylaşılması için en iyi kaynaklardan biri sanat ve spor etkinlikleridir. Bu etkinler içinde her bireyin kişilik ve sosyal gelişimine katkı sağlayacak görsel iletişim dilinin ve görsel algı becerilerinin doğru, olumlu, kontrollü bir amaç haline dönüştürülmesi önemlidir. Bu bireylerde hedeflenen başarıyı sağlamak için de eğitimin-öğretimin her kademesinde sanat eğitimi uygulamaları dersinin planlanalı bir program içinde yürütülmesi gerekmektedir. Özellikle spor eğitimi alan bireylerin sanat eğitimi uygulamaları dersi aracılığıyla kazandırılacak görsel iletişim dilini ve görsel algı becerilerini daha doğru, kontrollü, olumlu yönde kullanmalarının oluşturulması için ivedilikle önemsenmesi gereken önemli disiplin alanlarından biridir. Bu konu ile ilgili kişi, kurum ve kuruluşların sanat eğitimi uygulamaları dersinin bu disiplin alanı içinde etkili ve düzenli çalışmalar içerisinde gerçekleştirilebilmesi önemle dikkate alınmalıdır. Her bireyin sağlıklı bir kişilik yapısı, sosyal bir insan olma adına, sanat eğitimi uygulamaları dersinin kazandıracığı katkılar önemli ve gerekli bir ihtiyaçtır. Ailelerin bu farkındalığın bilinciyle çocuklarını doğru yönlendirmelerinin önemi kadar, bu sorumluluğu üstlenen ilgili kişilerin, eğitimcilerinde sanat eğitimi uygulamaları dersinin kazanımlarından beklenen amaçlar doğrultusunda ülerlerine düşen tüm görevleri tam olarak yerine getirmeleri son derecede önemlidir. Sanat ve sporun bireylerin ve toplumların sosyal-kültürel değişimine ve gelişimine sağlayacağı katkılar göz önünde bulundurulduğunda, sanat eğitiminin uygulamaları dersinin eğitim-öğretimin her kademesinde ciddi, tutarlı, üstün, nitelikli bir şekilde verilmesi bir sorumluluk olmalıdır. Kaliteli ve çağdaş bir sanat eğitimi uygulamaları dersi ile gelişen dünyaya koşut, yaşanan çağın donanımı ile bilinçli, yeniliklere açık, teknolojik gelişmelerden en üst düzeyde yararlanan, bir eğitimin verilmesi önemli ve gerekli bir ihtiyaçtır. Bu noktada ailelerin, eğitimcilerin, çocukların, gençlerin, ilgili kişi, kurum ve iletişim organlarının

da söz konusu sanat eğitimi uygulamaları dersi hakkında bilinçlendirilmesi zaruridir. Sanat ve spor etkinlikleri bir ülkenin uluslararası düzeyde adeta vitrini konumundadır. Bu nedenle sanat eğitimi uygulamaları dersinin sporcu tutum ve davranışlarının temelindeki yansıtıcı ve tamamlayıcı rolü göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

- Adıgüzel, S., Adıgüzel, Z. S., & İlbaş, Y. (2021). Siirt İlinde Çocuk Oyun Alanlarının Değerlendirilmesi. *MAS Journal of Applied Sciences*, 6(1), 167-174.
- Alacddinoğlu, V., Kışalı N., F., (2019). *TRT Kanallarında Yayımlanan Çizgi Filmlerde Spor Öğesinin Değerlendirilmesi*. Social Sciences Studies Journal (Sssjournal)
- Anderson, Tom (2003). Art Education for Life. NSEAD. The International Journal of Art Design Education: Oxford. Jade, 22.1. s.59
- Arnheim, R. (2012). Görsel düşünme. İstanbul: Metis Yayınları, , s.31
- Castells, Manuel (2001). Museums in the Information Era. Icom News (Newsletter Of The International Council Of Museums). Volume 54, No:3. 19 General Conference, Barcelona.
- Elyagutu, D. C. (2016). Importance of art education, *Art - Sanat*, (6), s.244
- Ersoy, Ayla. (2016). *Sanat kavramlarına giriş*. Hayalperest Yayınevi, s.9-12
- Ertosun, A. (2006). Türkiye’deki grafik sanat eğitimi ile Amerika’daki grafik sanat eğitiminin karşılaştırılması. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, s.2-6
- Gençaydın, Zafer. (2002). Sanat Eğitimsi Yetiştirmede G.E. F. Resim-İş Bölümünün Yeri ve Bugünkü Durumu. Gazi Üniversitesi 1.“Sanat Eğitimi Sempozyumu”. Ankara, s.29
- Hummet Mary. Lee, Wiemann, John. Nussbaum, Jon. (1994). Interpersonal Communication in Older Adulthood, London, *Sage Publication*, s.5
- Koçak, Nazife. Gizem, (2012), Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının ve Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi: Eskişehir’de Bir Uygulama, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir.
- Murathan, T., & Orak, G. (2017). *Ardahan’da çocuk oyunları ve spor kültürü*, Spor Yayınevi.
- Murray, J. (1983), Art, Creativity and the Quality of Education, Deadalus, S.3
- Paananen, P. (2006). The development of rthym at the age of 6-11 years: non-pitch rhythmic improvisation. *Music Education Research*, 8(3), s.130
- Oskay Ünsal. (1994). İletişimin ABC’si, İstanbul, Simavi Yayıncılık, s.504
- San, İnci (2004). Sanat ve Eğitim. Ankara, Ütopya Yayıncılık. s.78
- Uçan, Ali (2002). Türkiye’de Çağdaş Sanat Eğitiminde Öğretmen Yetiştirme Süreci ve Başlıca Yapılanmalar. Gazi Üniversitesi “1. Sanat Eğitimi Sempozyumu.” Ankara, s.86

- Ur1 3, ATP BESYÖ, <https://www.atpbsyo.com/> Erişim Tarihi, 03.10.2025
- Ur11, Görsel İletişim Süreci <https://www.google.com/search?> Erişim Tarihi, 20.09.2025
- Ur12, Görsel İletişim Süreci <https://www.google.com/search?> Erişim Tarihi, 27.09.2025
- Ur14, ATP BESYÖ, <https://www.google.com/search?> Erişim Tarihi, 07.10.2025
- Ur15 <https://www.atpbsyo.com/> Ulaşım Tarihi, 19.11.2025
- Ur16 B fırsatlar yaratılır. <https://www.kizlarsoruyor.com/>Erişim Tarihi, 06.12.2025
- Ur17 <https://www.babblela.com/> Erişim Tarihi, 10.12.2025
- Ülger, Kani. (2015). Sanat eğitiminin düşünme becerileri üzerine etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), s.136.
- Yazıcı, A. G. (2014). Toplumsal dinamizm ve spor. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim TEKE Dergisi*, 3(1): 394-405.
- Yazıcı, A. G., & Özdemir, K. (2023). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eğitim öğretim faaliyetlerinde karşılaştıkları sorunlar*. A. G. Yazıcı & K. Özdemir (Ed.), Cumhuriyetin 100. Yılında Spora Bilimsel Yaklaşımlar (ss. 69-80). İzmir: Duvar Yayınları.
- Zıllıoğlu, Merih. (1993). İletişim nedir, İstanbul: Cem Yayınevi, s.288.